

Motion

1983/84:2543

Martin Olsson m. fl.

Avtalsvillkor mellan näringsidkare (prop. 1983/84:92)

I proposition 1983/84:92 framläggs förslag till en lag om avtalsvillkor mellan näringsidkare ungefär motsvarande den lag som gällt sedan 1971 i fråga om avtal mellan näringsidkare och konsument.

Initiativet till en lag om avtalsvillkor mellan näringsidkare togs av Johan Olsson m. fl. (c, m, fp) genom motion 1977/78:1476, i vilken begärdes "att detaljisternas och servicegivarens rättsliga ställning i relation till leverantörer och huvudmän blir föremål för utredning". I anledning av denna motion uttalade riksdagen (LU 1977/78:30) "att ifrågakvarande lagstiftning bör i lämpligt sammanhang bli föremål för översyn syftande till att förstärka de mindre företagens rättsliga ställning".

Från centerns sida vill vi uttala vår tillfredsställelse över att regeringen, efter att frågan utretts av konsumentköpsutredningen, nu framlagt förslag till lagstiftning mot oskäliga avtalsvillkor mellan näringsidkare. Utredningens genomgång av avtalsformulär visade enligt utredningen att det förekommer åtskilliga villkor som kan betraktas som oskäliga eller vilkas tillämpning åtminstone i vissa situationer kan leda till oskäligt resultat.

Liksom vi har en lagstiftning som skyddar konsumenterna mot oskäliga avtalsvillkor är det enligt vår uppfattning motiverat att även näringsidkare får ett sådant skydd. Många näringsidkare är småföretagare utan anställda eller med endast ett fåtal anställda. I avtalsförhållanden torde många småföretagare ha en svag ställning gentemot större näringsidkare och motsvarande. Exempel på sådana småföretagare är detaljister och underleverantörer. Det är enligt vår uppfattning värdefullt att vid bedömning av om ett avtalsvillkor är att anse som oskäligt särskild hänsyn skall tas till behovet av skydd för den som intar en underlägsen ställning i avtalsförhållandet. Många småföretagare kan anses ha en ställning när det gäller att hävda sig i avtalsförhållanden som i huvudsak motsvarar konsumenternas ställning.

Den föreslagna lagen kan främst förväntas få preventiva effekter, varför den inte behöver medföra ökad byråkrati på avtalsområdet.

Med hänsyn till lagens syfte borde den enligt vår uppfattning inte begränsas till avtal mellan två parter som betecknas som näringsidkare. Även då den ena parten är stat, landsting eller kommun borde lagen gälla för att de mindre näringsidkarna skall få den förbättring av sin ställning i avtalsförhållanden som lagen avser att ge. Såsom lagförslaget är utformat faller exempelvis all offentlig upphandling som inte anses vara näringsverksamhet utanför lagens tillämpningsområde. Det innebär att

lagen skall tillämpas på verksamhet som drivs i kommunalt bolag men inte på verksamhet som drivs direkt av en kommun.

Inom konsumentköpsutredningen framförde två av de sakkunniga i ett särskilt yttrande kravet på att lagen även skulle omfatta stat och kommuner (landsting ingår här i begreppet kommun). Bland remissinstanserna uttalade sig riksrevisionsverket (RRV), näringsfrihetsombudsmannen (NO) och LRF för dessa sakkunnigas förslag.

RRV ansåg "att principiella skäl talar för att låta den tilltänkta regleringen, om den kommer till stånd, bli tillämplig även på avtalsvillkor som används av staten och kommunerna och där det inte är fråga om näringsverksamhet".

NO delade inte utredningens bedömning att man kan utgå från att myndigheterna undviker att tillämpa oskäligen avtalsvillkor. "Med tanke på den starka ställning som staten och många kommuner har som köpare kan det enligt NO:s mening ifrågasättas om en eventuell lagstiftning i den utsträckning utredningen anger bör undanta statlig och kommunal inköpsverksamhet". framhölls i NO:s remissyttrande.

LRF framhöll att det inger vissa betänkligheter att stat och kommun delvis föreslås stå utanför lagens tillämpningsområde, och LRF fann "skäl tala för att avtalsvillkor som används av myndigheter bör omfattas av lagen".

Lagrådet har motsatt sig den av regeringen föreslagna begränsningen av tillämpningsområdet för den nya lagstiftningen. Lagrådet anför bl. a. att av likformighetsskäl bör en lagstiftning om förstärkt skydd mot oskäligen avtalsvillkor göras tillämplig inom i princip alla områden där avtal om sådana villkor kan ifrågakomma. Med hänsyn både till vad som framkommit i utredningen och under remissbehandlingen ställer sig lagrådet tveksamt till riktigheten i att begränsa tillämpningsområdet på föreslaget sätt.

Lagrådet befarar även att begränsningen kan medföra tillämpningssvårigheter i och med att man skall skilja mellan offentlig upphandling som utgör led i näringsverksamhet och annan upphandling. Som exempel nämns att om en sjukvårdshuvudman handhar upphandlingen genom ett särskilt kommunalt bolag är det näringsverksamhet medan om upphandlingen sker direkt av kommunalt organ faller den utanför den föreslagna lagen.

Lagrådet erinrar även om att möjligheterna att genom kommunalbesvär komma till rätta med oskäligen avtalsvillkor är mycket begränsade.

Vi delar de i utredningen och av de nämnda remissinstanserna samt av lagrådet framförda synpunkterna på vikten av att undantag i lagen icke bör göras för stat, landsting eller kommuner. För att utesluta den offentliga sidan borde det ha dokumenterats att det på detta område inte finns något behov av lagstiftning. De båda nämnda sakkunniga i utredningen har – liksom bl. a. RRV och NO – utifrån sina erfarenheter inte kommit fram till att ett sådant undantag är motiverat.

Att avtalsvillkor som eventuellt kan betraktas som oskäligen enligt den nya lagen förekommer i offentlig verksamhet fick vi nyligen ett exempel på i

tidningen Köpmannen. Där redovisades hur Eskilstuna kommun meddelat en leverantör, småföretagare, att förutsättningen för att fortsättningsvis komma i fråga som leverantör var att kommunen fick en förklaring till varför småföretagarna dels inte tecknat AMF-försäkring, dels inte tecknat kollektivavtal med aktuell facklig organisation.

Som vi framhållit inledningsvis ser vi mycket positivt på att särskilt de mindre näringsidkarnas ställning stärks i avtalsförhållanden. Med den offentliga verksamhetens omfattning och den offentliga upphandlingens stora betydelse för många mindre näringsidkare anser vi det dels vara inkonsekvent, dels en stor brist att göra den begränsning i lagens tillämpning som regeringen föreslår.

Vi anser därför att den föreslagna lagen – i enlighet med lagrådets förslag – bör kompletteras genom att i 1 § mellan första och andra styckena förs in ett nytt stycke av följande lydelse: "Första stycket gäller även villkor som ställs upp mot näringsidkare vid upphandling för offentligt ändamål."

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen beslutar att 1 § lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare skall ha följande lydelse:

Regeringens förslag

Motionärernas förslag

1 § Om ett villkor, som en näringsidkare ställer upp när han ingår eller avser att ingå avtal med en annan näringsidkare, är att anse som oskäligt mot denne, kan marknadsdomstolen förbjuda näringsidkaren att i fortsättningen ställa upp samma eller väsentligen samma villkor i liknande fall. Ett sådant förbud kan också riktas mot någon som är anställd hos näringsidkaren eller mot någon annan som handlar på dennes vägar.

Första stycket gäller även villkor som ställs upp mot näringsidkare vid upphandling för offentligt ändamål.

Första stycket gäller inte villkor i verksamhet som står under tillsyn av bankinspektionen eller försäkringsinspektionen.

Stockholm den 8 februari 1984

MARTIN OLSSON (c)

BERTIL FISKESJÖ (c)

ELVING ANDERSSON (c)

SIGVARD PERSSON (c)

INGER JOSEFSSON (c)

KERSTI JOHANSSON (c)

GUNILLA ANDRÉ (c)

BRITTA HAMMARBACKEN (c)

SVEN-ERIK NORDIN (c)

MARIANNE KARLSSON (c)